



Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Implemented by

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Srednje stručno obrazovanje u Bosni i Hercegovini u brojkama

Imprint

Izdavač

Deutsche Gesellschaft für
Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Registrierungsbüro
Bonn i Eschborn, Njemačka

Projekat "Stručno obrazovanje u Bosni i Hercegovini"
Splitska 7
71 000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
T + 387 33 223 785
F + 387 33 200 494
www.giz.de/bosnia-herzegovina

Datum

Juni 2020.

Dizajn

Ajla Kurtović – Pašić
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Fotografije

Peđa Kazazović

GIZ je odgovoran za sadržaj ove publikacije.

U ime

Saveznog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj SR Njemačke (BMZ) i Švicarske agencije za razvoj i saradnju (SDC).



1

Obrazovni sistem u Bosni i Hercegovini

Ovaj pregled pruža ključne informacije o obrazovnom sistemu u Bosni i Hercegovini (BiH), s posebnim naglaskom na srednje stručno obrazovanje (TVET)¹, za period 2016-2019. godine, navodeći konkretne statističke podatke i činjenice.

Statistički podaci pruženi u ovom pregledu su preuzeti iz publikacija Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine (BHAS)^{2,3} i sa web stranice Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH (APOSO).⁴

¹ U obrazovnom sistemu BiH, stručne i tehničke (srednje) škole smatraju se školama za srednje stručno obrazovanje, pri čemu stručne škole traju 3 godine i uobičajene su u oblasti obrtničko-zanatskih zanimanja. Tehničke škole traju 4 godine i nude stručno osposobljavanje na nivou tehničara te omogućavaju upis na visokoškolsku ustanovu. U nekim administrativnim jedinicama se i umjetničke škole smatraju školama za srednje stručno obrazovanje.

² Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine. [Internet]. Dostupno na <http://www.bhas.ba/index.php?lang=en>

³ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine. Demografija i socijalna statistika, obrazovna statistika. [Internet]. Dostupno na http://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Saopštenja/2019/EDU_01_2018_Y2_0_BS.pdf

⁴ Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. [Internet]. Dostupno na <http://www.aposo.gov.ba>



I Organizacija obrazovnog sistema u Bosni i Hercegovini

Organizacija obrazovanja u BiH zasnovana je na ustavnom uređenju BiH. Ustav BiH definira Bosnu i Hercegovinu kao državu koja se sastoji od dva entiteta: *Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH)* i *Republike Srpske (RS)*, te odvojene administrativne jedinice, *Brčko distrikta BiH (BD BiH)*.

Entitet Federacija BiH se, dalje, dijeli na deset kantona.⁵ Prema ustavnom uređenju, sektor obrazovanja je u nadležnosti entiteta Republike Srpske, deset kantona u Federaciji BiH i Brčko distrikta BiH. Rezultat toga je postojanje dvanaest obrazovnih sistema u BiH.

Svaka od gore spomenutih administrativnih jedinica ima vlastite zakone o obrazovanju, budžet za obrazovanje, ministarstvo obrazovanja nadležno za kreiranje obrazovne politike, kao i sva druga prava i obaveze koje proizilaze iz mandata organa odgovornih za obrazovanje te zaduženih za organiziranje i provođenje obrazovanja unutar svojih nadležnosti. Shodno tome, većina odgovornosti unutar sektora srednjeg stručnog obrazovanja se nalazi na nivou dvanaest spomenutih jedinica.

Fragmentacija i priroda decentralizacije u obrazovnom sistemu održavaju neučinkovitosti i nejednakosti na svim nivoima obrazovnog sistema.⁶

⁵ Zeničko-dobojski kanton, Unsko-sanski kanton, Srednjobosanski kanton, Posavski kanton, Tuzlanski kanton, Bosansko-podrinjski kanton, Hercegovačko-neretvanski kanton, Zapadnohercegovački kanton, Kanton Sarajevo, Kanton 10.

⁶ Svjetska banka (2019). *Pregled efikasnosti usluga u pred-univerzitetskom obrazovanju. Faza I: Pregled stanja* [Internet]. Dostupno na <http://documents.worldbank.org/curated/en/121621571233909890/pdf/Bosnia-and-Herzegovina-Review-of-Efficiency-of-Services-in-Pre-University-Education-Phase-I-Stocktaking.pdf>

II Nivoi obrazovnog sistema i vrste škola

Obrazovni sistem u BiH je podijeljen na tri nivoa:

- osnovno obrazovanje – osnovne škole,
- srednje obrazovanje – srednje škole,
- visoko obrazovanje – univerziteti, fakulteti, akademije.

Osnovno obrazovanje traje devet godina i obavezno je. Učenici se upisuju u osnovne škole u dobi od oko 6 godina.

Srednje obrazovanje se pruža u nekoliko vrsta srednjih škola:

- stručne škole,
- tehničke škole,
- gimnazije,
- umjetničke škole,
- vjerske škole,
- srednje škole za djecu s posebnim potrebama.

Učenici koji završe *tehničku školu, gimnaziju, umjetničku školu, vjersku ili školu za djecu s posebnim potrebama* – koje traju četiri godine – mogu se upisati na univerzitet ili akademiju (visoko obrazovanje) polaganjem prijemnog ispita na visokoškolskoj ustanovi.

Stručne škole traju tri godine i uključuju razdoblje izvođenja praktične nastave. Ova vrsta škola treba osposobiti učenike za bavljenje određenim zanimanjem. Učenici koji završe ovaj obrazovni put odlaze direktno na tržište rada. Nakon okončanja ovog vida obrazovanja, učenicima nije omogućen upis na univerzitet.

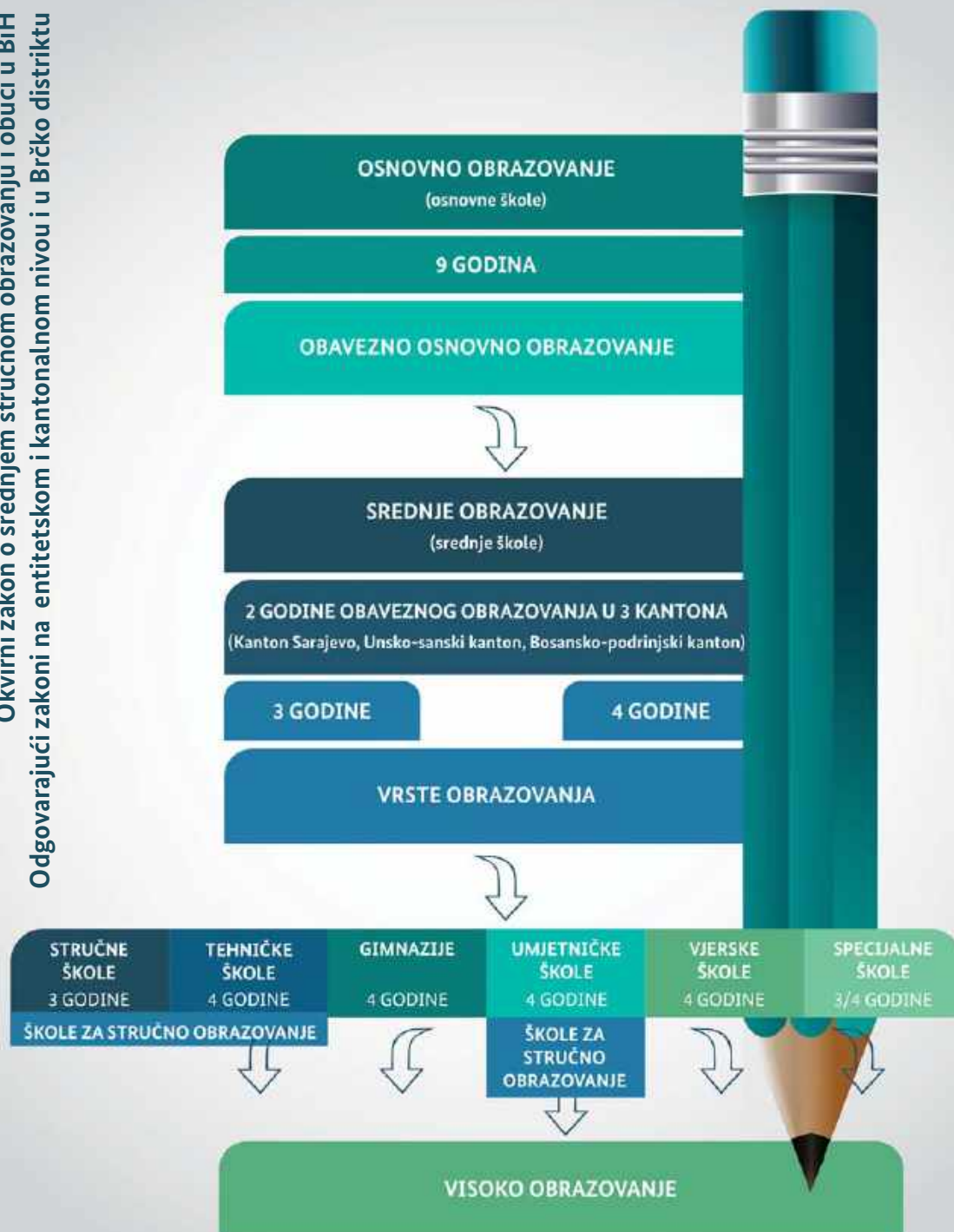
Srednje obrazovanje nije obavezno u većini dijelova BiH. *Obavezno srednje obrazovanje* je uvedeno u tri kantona Federacije BiH. Prema izvještaju koji je objavljen na internet stranici Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke⁷, zakonom je propisano obavezno srednje obrazovanje u sljedećim kantonima:

- Kanton Sarajevo,
- Bosansko-podrinjski kanton i
- Unsko-sanski kanton.

Drugi kantoni namjeravaju uraditi istu stvar nakon sticanja dovoljno kapaciteta i stvaranja realnih mogućnosti za ispunjavanje ovog zahtjevnog zadatka. Iskustvo iz kantona koji su uveli obavezno srednjoškolsko obrazovanje pokazuje da zakoni u praksi ostaju nekonstruktivni ukoliko nisu praćeni kvalitetnim podzakonskim aktima i propisima, nastavnim planovima i programima, kao i osiguranim finansijskim sredstvima u budžetima.

⁷ Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke (2015). *Informacija o mogućnosti uvođenja obaveznog srednjoškolskog obrazovanja sa dvogodišnjim trajanjem u Federaciji BiH*. [Internet]. Dostupno na http://fmon.gov.ba/Upload/Dokumenti/fc100001-1919-4595a4529e607cae3e1e_Informacija%20o%20mogućnosti%20uvođenja%20obaveznog%20srednjoškolskog%20obrazovanja%20sa%20dvogodišnjim%20trajanjem%20u%20FBiH.pdf

Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u BiH
Odgovarajući zakoni na entitetskom i kantonalnom nivou i u Brčko distriktu



Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju

Tabela 1 Obrazovni sistem u Bosni i Hercegovini

III Pravna osnova

*Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju*⁸ usvojen je na državnom nivou 2003. godine. Prema članu 1, ovim zakonom se uređuju principi predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja i odgoja, obrazovanja odraslih i osnivanja i funkcioniranja institucija za pružanje usluga u obrazovanju u Bosni i Hercegovini.

U pogledu srednjeg stručnog obrazovanja, primarni zakon na državnom nivou za ovu oblast je *Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci*⁹ usvojen 2008. godine.

Ovaj zakon predviđa obavezu osnivanja tripartitnih savjetodavnih vijeća koja uključuju predstavnike

svih interesnih strana, radi povezivanja srednjeg stručnog obrazovanja sa potrebama tržišta rada.

Shodno članu 24. svi zakoni u entitetu Republika Srpska, kantonima u Federaciji BiH te Brčko distriktu BiH, kao i drugi odgovarajući propisi kojima se uređuje organizacija srednjeg stručnog obrazovanja bi se trebali usaglasiti sa odredbama ovog zakona, najkasnije u roku od 6 mjeseci nakon stupanju na snagu.

Dinamika harmonizacije nije bila jednaka u svim dijelovima BiH. U nekim administrativnim jedinicama, proces harmonizacije je još u toku.

⁸ *Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju* ("Službeni glasnik BiH", br. 18/03) je usvojen 2003. godine i dostupan je na njemačkom jeziku na sljedećoj internet stranici: https://www.bq-portal.de/sites/default/files/legal_basis/files/rahmengesetz_ueber_die_grund-_und_mittlere_ausbildung_de.pdf te na engleskom jeziku na sljedećoj internet stranici: http://www.erisee.org/downloads/library_bih/Framework%20Law%20on%20Primary%20and%20Secondary%20Educ_engl.pdf

⁹ Usvojeni *Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci* ("Službeni glasnik BiH", br. 63/08, juli 2008. godine), dostupan je na njemačkom jeziku na sljedećoj internet stranici: https://www.bq-portal.de/sites/default/files/legal_basis/files/rahmengesetz_ueber_die_mittlere_berufliche_aus-_und_fortbildung_de.pdf i na engleskom jeziku na sljedećoj internet stranici: http://www.erisee.org/downloads/library_bih/Framework%20Law%20on%20Primary%20and%20Secondary%20Educ_engl.pdf



	Entitet/ Kanton/ BD BiH	Datum usvajanja zakona	Službeni list, broj i datum	Datum stupanja na snagu
1	Republika Srpska	6.11.2009.	“Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 106/09, 8.11.2009.	16.11.2009.
2	Zeničko-dobojski kanton	7.12.2009.	“Službene novine Zeničko-dobojskog kantona”, br. 19/09, 31.12.2009.	8.1.2010.
3	Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine	27.3.2008.	“Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, br. 10/08	24.4.2008.
4	Unsko-sanski kanton	4.7.2012.	“Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona”, br. 17/12	3.9.2012.
5	Srednjobosanski kanton	Nacrt Zakona usvojen 21.8.2013.	-	-
6	Posavski kanton	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o srednjem obrazovanju 28.6.2011.	“Narodne novine Županije Posavske”, br. 4/11	-
7	Tuzlanski kanton	22.12.2012.	“Službene novine Tuzlanskog kantona”, br. 17/11	Januar 2013.
8	Bosansko-podrinjski kanton	1.7.2011.	“Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona”	12.7.2012.
9	Hercegovačko-neretvanski kanton	Zakon je u fazi izrade nacrt	-	-
10	Zapadnohercegovački kanton	22.12.2013.	“Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke”, br. 22/13	Januar 2014.
11	Kanton Sarajevo	1.9.2010. Novi zakon usvojen: 10.5.2017.	“Službene novine Kantona Sarajevo”, br. 23/10 “Službene novine Kantona Sarajevo”, br. 23/17	2.9.2010. 15.6.2017.
12	Kanton 10	Zakon u obliku nacrt	-	-

Tabela 2 Pregled dinamike usvajanja/usklađivanja zakona iz oblasti srednjeg obrazovanja u BiH



IV Reforma i statistika u oblasti srednjeg stručnog obrazovanja

Tokom posljednjih 20 godina, u Bosni i Hercegovini je proveden veliki broj obrazovnih reformi koje su najčešće bile usmjerene na visokoškolsko i srednje stručno obrazovanje.

Reforma srednjeg stručnog obrazovanja u BiH započeta je 1998. godine usvajanjem dokumenta *Zeleni papir: Strategija i politika za reformu stručnog obrazovanja i obuke*. Uključivao je spisak preporuka za reformu stručnog obrazovanja¹⁰ radi harmonizacije s razvojem unutar EU na polju stručnog obrazovanja. Nakon donošenja ovog dokumenta, poduzeto je nekoliko drugih mjera radi unapređenja sistema stručnog obrazovanja u BiH.¹¹ Iako je reforma stručnog obrazovanja u BiH započeta 1998. godine i poduzeti su mnogi naponi na usklađivanju tog sistema sa zemljama EU, prema statističkim podacima *sistem stručnog obrazovanja u BiH je među najslabijim na Balkanu, zaostajući iza svih drugih balkanskih zemalja*.¹²

Najvažniji koraci u reformi srednjeg stručnog obrazovanja u pogledu zakonodavstva i strategija uključivali su usvajanje:

- *Okvirnog zakona o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u Bosni i Hercegovini* 2008. godine;
- *Strategije razvoja stručnog obrazovanja i obuke u Bosni i Hercegovini* 2007. godine za vremenski period 2007-2013. godine;
- *Zakona o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje* 2007. godine.

Reforma srednjeg stručnog obrazovanja je ostvarila značajne rezultate tokom 2018. i 2019. godine. Usvajeni su novi zakoni i propisi ili su pokrenute procedure za njihovo donošenje. Nadležni organ Republike Srpske usvojio je novi *Zakon*

o srednjem obrazovanju i vaspitanju ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 41/18) koji je po prvi put u ovom entitetu uveo stručno obrazovanje s elementima dualnog obrazovanja. Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske je u junu 2019. godine usvojilo *Pravilnik o načinu obrazovanja učenika kod poslodavaca* ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 65/19) koji propisuje sva važna pitanja za praktičnu nastavu kod poslovnih subjekata za učenike stručnih i tehničkih škola.

Nadalje, novi propisi iz oblasti srednjeg stručnog obrazovanja su usvojeni u nekim kantonima entiteta Federacija Bosne i Hercegovine. Nadležno obrazovno tijelo u Bosansko-podrinjskom kantonu je usvojilo *Pravilnik o organizovanju i izvođenju praktične nastave u školama srednjeg stručnog obrazovanja i privrednim subjektima* ("Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona", br. 9/18). Pravilnik je prvi normativni okvir u Bosni i Hercegovini kojim se detaljno uređuje praktična nastava učenika škola za srednje stručno obrazovanje i obuku kod poslovnih subjekata i općenito učešće poslovnih subjekata u srednjem stručnom obrazovanju.

Organ nadležan za obrazovanje u Kantonu Sarajevo je pokrenuo postupak usvajanja *Zakona o dualnom obrazovanju* 2018. godine. Nadalje, *Pravilnik o izvođenju ferijalne prakse te Pravilnik o organizovanju i izvođenju praktične nastave i laboratorijskog rada u srednjim školama u Kantonu Sarajevo* su stupili na snagu 2018. i 2020. godine.

Pravilnik o utvrđivanju uslova za izvođenje praktične nastave izvan škole ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", br. 3/19), koji predviđa mogućnost obavljanja praktične nastave kod poslovnih subjekata za učenike škola za srednje stručno obrazovanje, usvojen je u martu 2019. godine u Zeničko-dobojskom kantonu.

Iako je postignut određeni napredak u reformi, sistem srednjeg stručnog obrazovanja u Bosni i Hercegovini potrebno je dalje unapređivati i provoditi dodatne mjere. Nedostaci u planiranju i provedbi politika, neadekvatno finansiranje, nedovoljna povezanost obrazovnog/ obrazovnih sistema i tržišta rada, tradicionalni i zastarjeli nastavni planovi i programi koji nisu zasnovani na potrebama tržišta rada, loš ugled stručnih i tehničkih zanimanja i škola, samo su neke od postojećih prepreka u sistemu srednjeg stručnog obrazovanja u BiH. Svi ti nedostaci utječu na sistem srednjeg stručnog obrazovanja u BiH i doprinose tome da bude među najslabijim u regiji, pri čemu se čini da je glavni nedostatak to što programi za srednje stručno obrazovanje u BiH ne odgovaraju potrebama tržišta rada.

Dodatno, nekoliko zapažanja je napravljeno u vezi sa sektorom obrazovanja i zapošljavanja. Sektor zapošljavanja u BiH obilježen je nezaposlenošću koja je pretežno dugoročne prirode ili duža od jedne godine (82% ukupnog broja tražilaca posla tokom 2015. godine, BHAS¹³, te 76% tokom 2019. godine¹⁴). Većina nezaposlenog stanovništva ima završenu srednju školu (73,4% u aprilu 2017. godine¹⁵, 71,8% u aprilu 2018.¹⁶ i 60,48% u novembru 2019. godine¹⁷) što znači da bi trebalo unaprijediti aktivne mjere na tržištu rada i povezati ih s kontinuiranim razvojem i reformom srednjeg stručnog obrazovanja u smislu unapređivanja kompetencija, vještina i znanja koji su potrebni na tržištu rada. Ovo dobija na značaju ukoliko se u obzir uzmu podaci BHAS-a prema kojima se većina učenika upisuje u srednje stručne i tehničke škole (skoro 73% tokom školske

2016/2017. godine, 73,11% tokom 2017/2018. i 74,05% tokom školske 2018/2019. godine).

Srednje obrazovanje i svršenici srednjih škola igraju veoma važnu ulogu u ekonomiji BiH i na tržištu rada s obzirom na to da, prema *Anketi o radnoj snazi iz 2019. godine*, 68% zaposlenih i 74,1% nezaposlenih osoba imaju završeno srednjoškolsko obrazovanje (uključujući škole za stručno obrazovanje).¹⁸ Nadalje, tokom zadnje tri godine, ankete o radnoj snazi su pokazale da je procentualni udio zaposlenih/ nezaposlenih osoba sa završenom srednjom školom uvijek bio iznad 60%/ 70%.

Prema tome, uloga srednjeg obrazovanja – naročito stručnih i tehničkih škola – ima veliki značaj s obzirom na to da učenici srednjih stručnih i tehničkih škola predstavljaju najveći broj mladih osoba koje pohađaju srednje škole. Tokom posljednjih 10 godina, ovaj broj se uvijek kretao između 70 i 74%.

Srednje stručno obrazovanje je kompleksna oblast od koje se očekuje da poveže obrazovanje i obrazovnu politiku sa privrednom i politikom tržišta rada. Od sistema srednjeg stručnog obrazovanja se očekuje da obuhvati i trenutne i buduće vještine i ključne kompetencije zasnovane na potrebama lokalne privrede određenih regija u nekoj zemlji, kao i privrede cijele zemlje. S obzirom na važnost srednjeg stručnog obrazovanja u razvoju neke zemlje, potrebno je dodatno ulagati u unapređenje kvaliteta sistema, potpomognuto obrazovnom politikom koja uzima u obzir ključnu ulogu stručnog obrazovanja u ekonomskom rastu zemlje.

¹⁰ Evropska fondacija za stručno osposobljavanje (ETF) (2013). *Mapiranje obrazovnih politika i praksi u oblasti stručnog obrazovanja i obuke za socijalnu uključenost i koheziju na Zapadnom Balkanu, u Turskoj i Izraelu, izvještaj o zemlji: Bosna i Hercegovina*. [Internet]. Dostupno na [http://www.etf.europa.eu/webatt.nsf/0/ECF3D846C3DE3EFC1257C210032F6A3/\\$file/BOSNIA%20%20FINAL%20Report.pdf](http://www.etf.europa.eu/webatt.nsf/0/ECF3D846C3DE3EFC1257C210032F6A3/$file/BOSNIA%20%20FINAL%20Report.pdf)

¹¹ Nakon Zelenog papira: *Strategija i politika za reformu stručnog obrazovanja i obuke uslijedio je Bijeli papir: Strategija i politika za reformu stručnog obrazovanja i obuke*, 2001. godine. Dokumenti koji su uslijedili narednih godina, iako su često bili detaljniji, nisu značajno odstupali od preporuka. Neka od najvažnijih unapređenja tokom posljednjih godina su: nova *Nomenklatura zanimanja* – nova *Klasifikacija zanimanja* (nomenklatura) koja se sastoji od 13 porodica zanimanja sa ukupno 100 zanimanja, usvojena 2004. godine (dostupno na lokalnom jeziku na internet stranici: <http://fzzz.ba/publikacije1/Vodic%20kroz%20zanimanja.pdf> i na njemačkom jeziku: https://www.bq-portal.de/sites/default/files/legal_basis/files/barufsfamilien_bih.pdf). Usvojena je i *Strategija razvoja stručnog obrazovanja i obuke za period 2007-2013. godine*, *Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci* ("Službeni glasnik BiH", br. 63/08, juli 2008. godine) te *Odluka o usvajanju osnova kvalifikacijskog okvira u BiH* (koju je Vijeće ministara BiH usvojilo 24. marta 2011. godine). Trenutno ne postoji strategija o stručnom obrazovanju i osposobljavanju jer je prethodna istekla. Do sada, većina strategija, zakona i podzakonskih akata odnosi se na kvalifikacijski okvir, razvijanjem nastavnih planova i programa i uvođenjem savjetodavnih vijeća u srednjim stručnim školama.

¹² Evropska fondacija za stručno osposobljavanje (ETF) (2013). *Mapiranje obrazovnih politika i praksi u oblasti stručnog obrazovanja i obuke za socijalnu uključenost i koheziju na Zapadnom Balkanu, u Turskoj i Izraelu, izvještaj o zemlji: Bosna i Hercegovina*. [Internet]. Dostupno na [http://www.etf.europa.eu/webatt.nsf/0/ECF3D846C3DE3EFC1257C210032F6A3/\\$file/BOSNIA%20%20FINAL%20Report.pdf](http://www.etf.europa.eu/webatt.nsf/0/ECF3D846C3DE3EFC1257C210032F6A3/$file/BOSNIA%20%20FINAL%20Report.pdf)

¹³ <http://akademac.ba/sazetak-izvjestaja-torino-procesa-2016-2017-za-bosnu-i-hercegovinu/>

¹⁴ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2019). *Anketa o radnoj snazi 2019*. [Internet]. Dostupno na http://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Biltenei/2019/LAB_00_2019_Y1_0_BS.pdf

¹⁵ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2017). *Anketa o radnoj snazi 2017*. [Internet]. Dostupno na http://www.bhas.ba/saopstenja/2017/ARS_2017G12_001_01_bos.pdf

¹⁶ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2018). *Anketa o radnoj snazi 2018*. [Internet]. Dostupno na http://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Biltenei/2018/LAB_00_2018_Y1_0_BS.pdf

¹⁷ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2018). *Registrirana nezaposlenost u novembru 2019. godine* [Internet]. Dostupno na http://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Saopstenja/2020/LAB_03_2019_11_0_BS.pdf

¹⁸ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2019). *Anketa o radnoj snazi 2019*. [Internet]. Dostupno na http://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Biltenei/2019/LAB_00_2019_Y1_0_BS.pdf



2

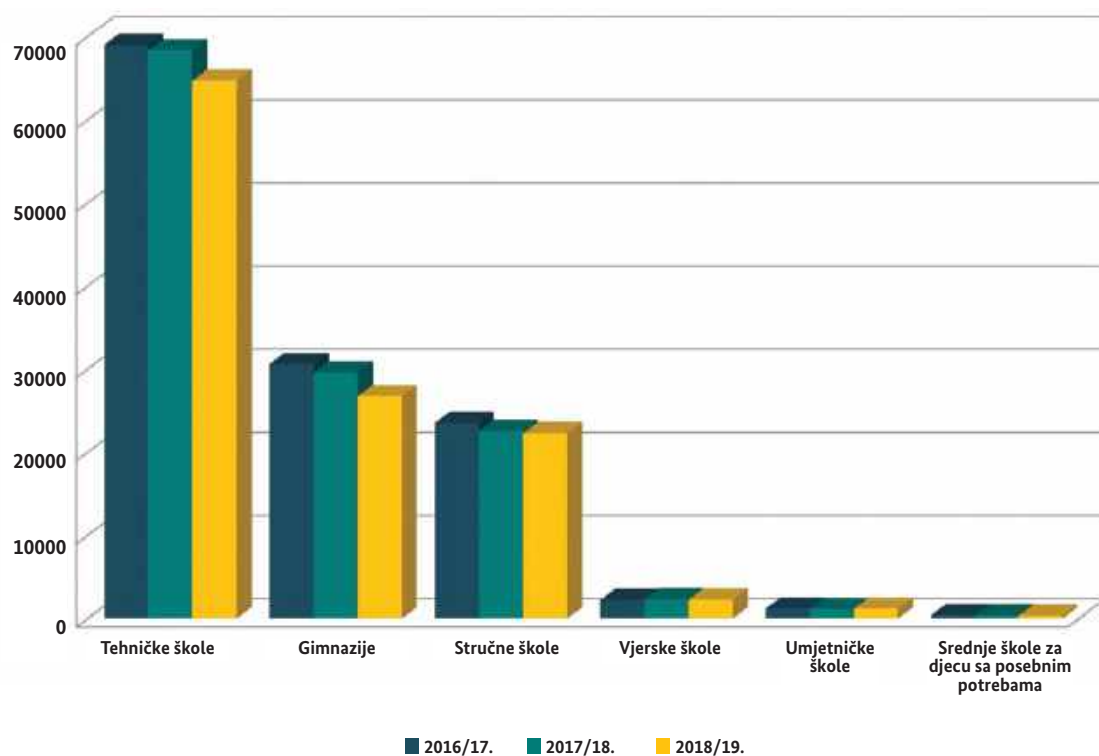
Statistički podaci

Podaci o školskim godinama 2016/17 – 2018/19.			
OSNOVNE ŠKOLE			
	2016/17.	2017/18.	2018/19.
Broj učenika	287 694 (1,3% manje nego prethodne školske godine)	282 614 (1,8% manje nego prethodne školske godine)	280 018 (1,0% manje nego prethodne školske godine)
Broj škola	1840	1817 (23 škole su zatvorene)	1803 (14 škola je zatvoreno)
Broj nastavnika	23 811	23 811	24 175
SREDNJE ŠKOLE			
	2016/17.	2017/18.	2018/19.
Broj učenika	126 965 (4,7% manje nego prethodne školske godine)	124 368 (1,9% manje nego prethodne školske godine)	117 475 (5,4% manje nego prethodne školske godine)
Broj škola	311	311	311
Broj nastavnika	12 607	12 615	12 551
% u stručnim školama	18,50%	18,20%	18,97%
% u tehničkim školama	54,40%	54,96%	55,08%
% u gimnazijama	24,10%	23,79%	22,75%
% u vjerskim školama	1,8%	1,86%	1,91%
% u umjetničkim školama	0,90%	0,93%	0,99%
% u specijalnim školama	0,30%	0,31%	0,30%

Tabela 3 Statistički podaci od školske 2016/17. do 2018/19. godine

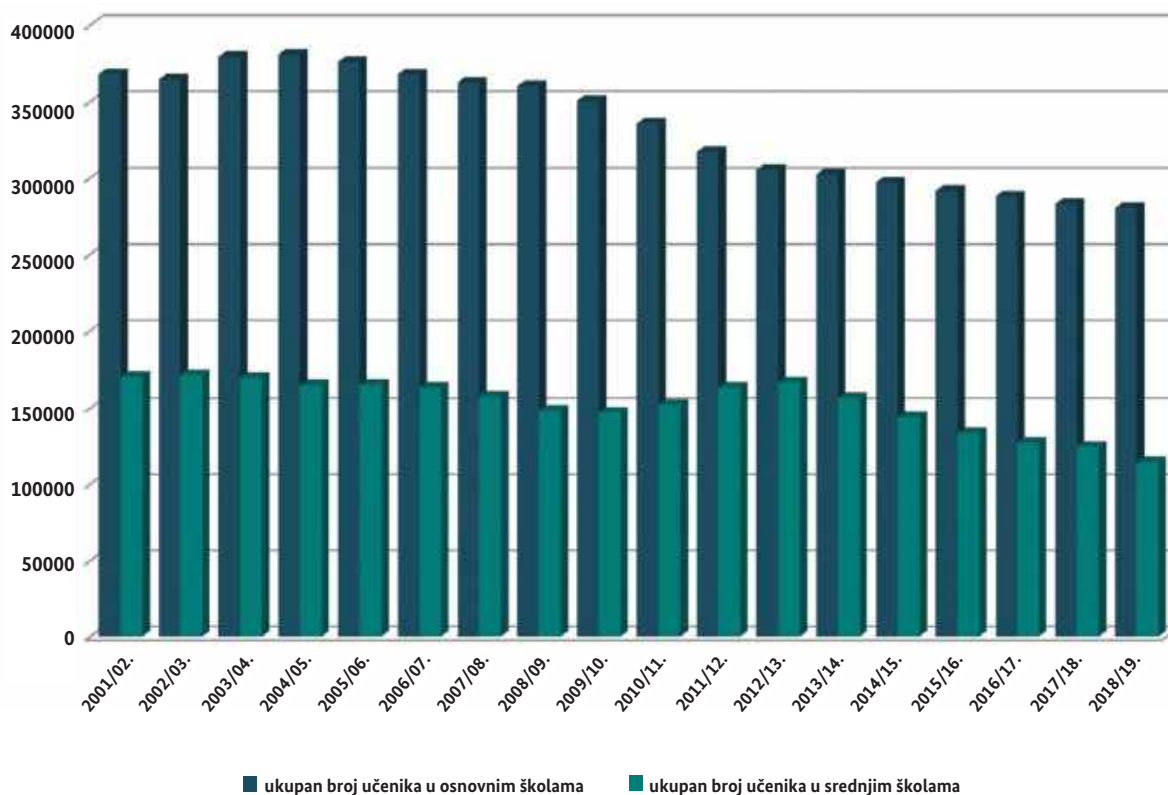


Srednje obrazovanje od školske 2016/17. do 2018/19. godine



Grafički prikaz 1 Broj učenika upisanih u srednje škole tokom školskih godina 2016/17. 2017/18. i 2018/19. pokazuje da većina odabere upis u tehničke škole, što se ne može reći za stručne škole koje su na trećem mjestu.

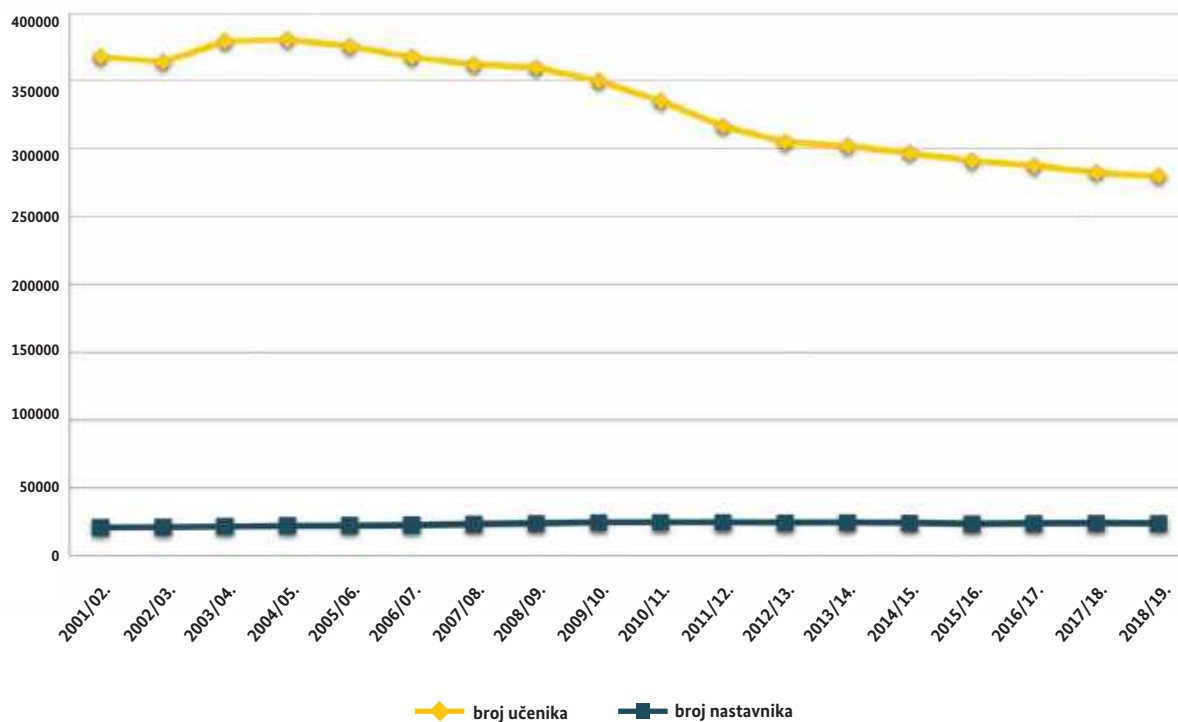
Broj učenika osnovnih i srednjih škola u Bosni i Hercegovini od školske 2001/02. do 2018/19. godine



Grafički prikaz 2 Ukupan broj učenika osnovnih i srednjih škola konstantno i proporcionalno se smanjivao tokom posljednjih 18 godina. Od 2001. do 2019. godine, broj učenika osnovnih škola smanjio se za 23,9% (87 778 učenika manje), pri čemu se broj učenika srednjih škola smanjio za 30,1% (52 732 učenika manje). Ukupno je 140 510 manje upisanih učenika osnovnih i srednjih škola u poređenju sa školskom 2001/02. godinom.

Prema procjenama BHAS, između 2010. i 2017. godine broj stanovnika BiH se smanjio za 339 000, što ukazuje na to da niži broj učenika prati opći trend pada broja stanovnika u zemlji.

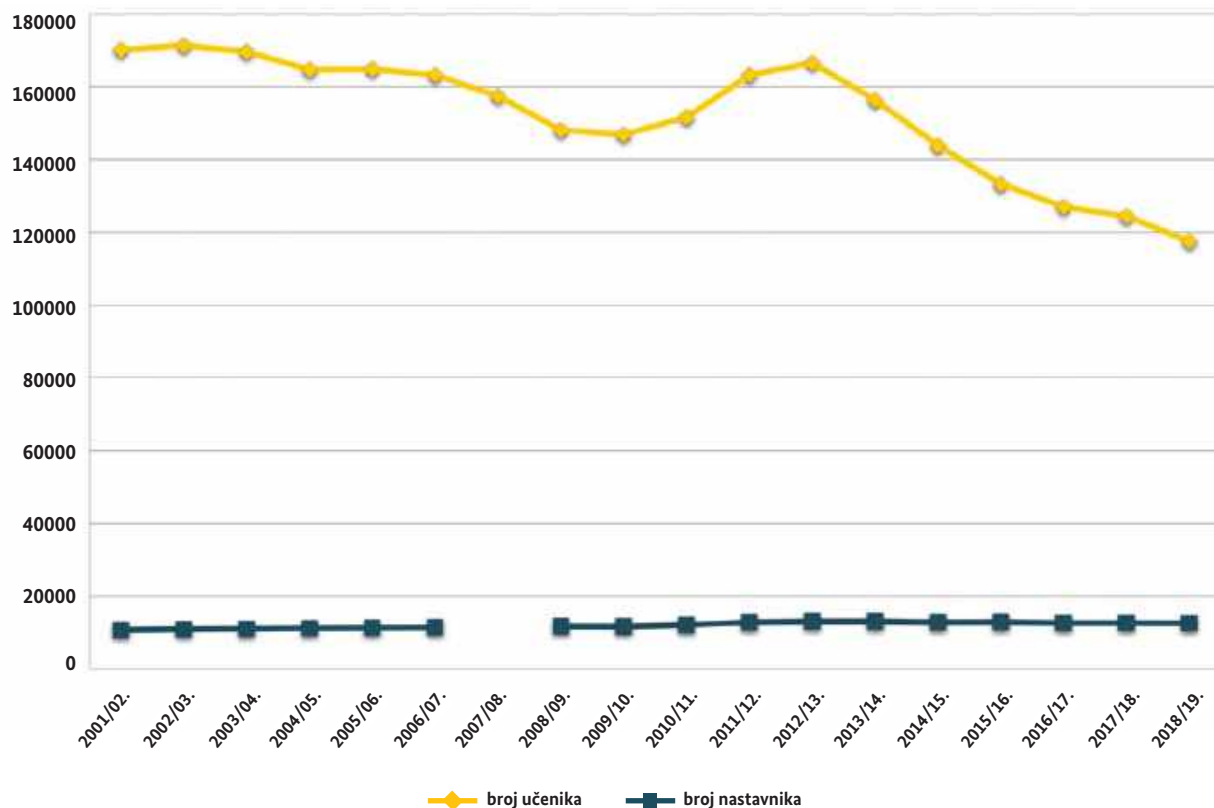
Broj učenika u poređenju sa brojem nastavnika u osnovnim školama od školske 2001/02. do 2018/19. godine



Grafički prikaz 3 Uprkos trendu jasnog smanjenja broja učenika u osnovnim školama, broj nastavnika čak je povećan. Od školske 2001/02. godine do sada, broj nastavnika u osnovnim školama je povećan za više od 12,9%, dok je broj učenika smanjen za oko 23,9%.

Prema ovim podacima, odnos učenik – nastavnik se promijenio tokom posljednjih 18 godina, npr. tokom školske 2001/02. godine je bio u razmjeri 17,3:1, dok je školske 2016/2017. godine ovaj odnos bio 12,8:1, 2017/2018. bio je 11,8:1, a 2018/19. godine 11,7:1.

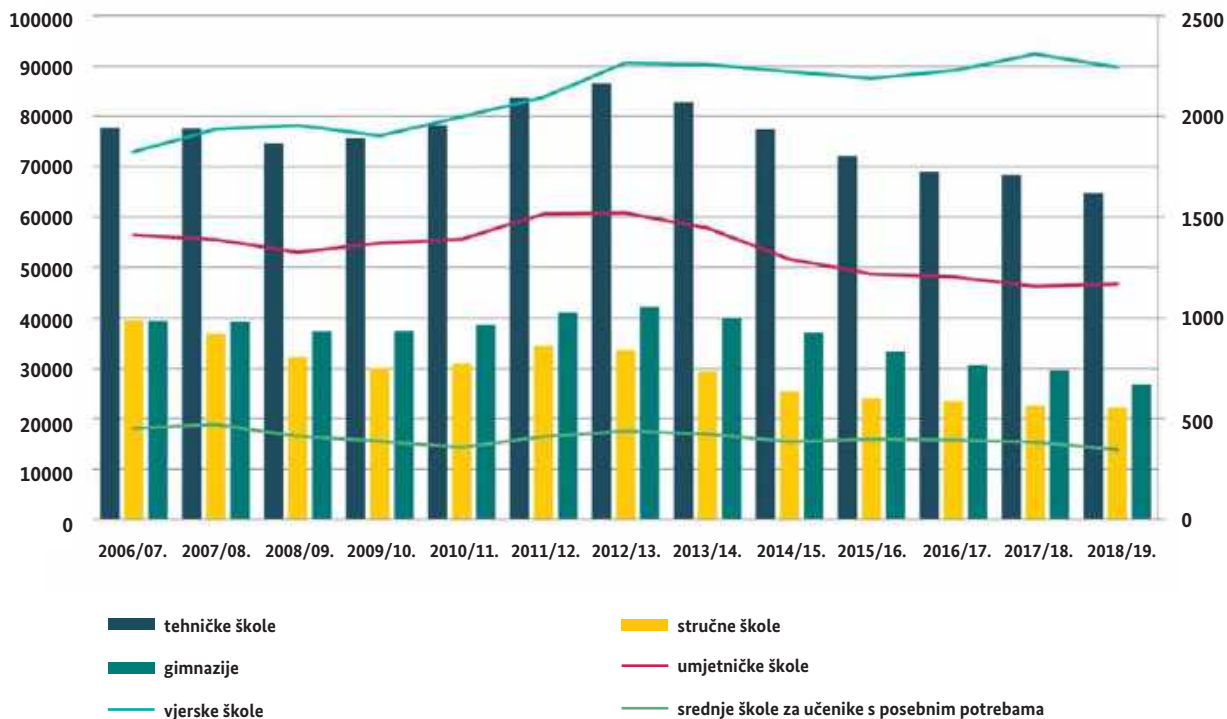
Broj učenika u poređenju sa brojem nastavnika u srednjim školama od školske 2001/01. do 2018/19. godine



Grafički prikaz 4 Uprkos trendu jasnog smanjenja broja učenika u srednjim školama, broj nastavnika je povećan. Od školske 2001/02. godine do danas, broj nastavnika u srednjim školama je povećan za više od 15,10%, dok je broj učenika smanjen za više od 30,96%.

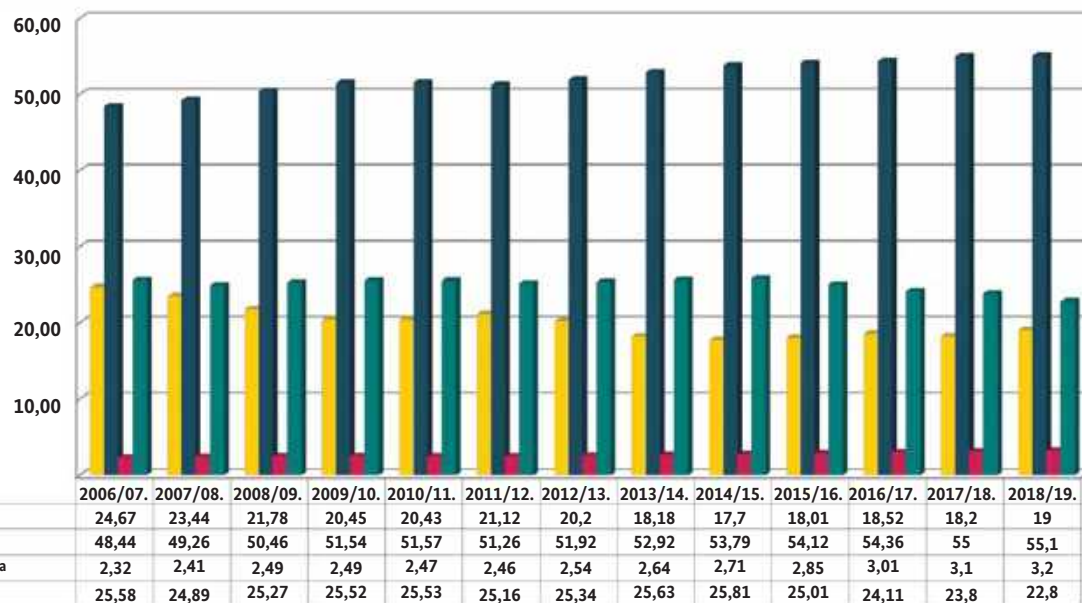
Prema ovim podacima, odnos učenik – nastavnik se promijenio tokom posljednjih 18 godina, npr. tokom školske 2001/02. godine je bio u razmjeri 16:1, dok je školske 2016/2017. godine ovaj odnos iznosio 10:1, 2017/18. 9,8:1, a 2018/19. godine 9,3:1.

Broj učenika upisanih u različite vrste srednjih škola od školske 2006/07. do 2018/19. godine

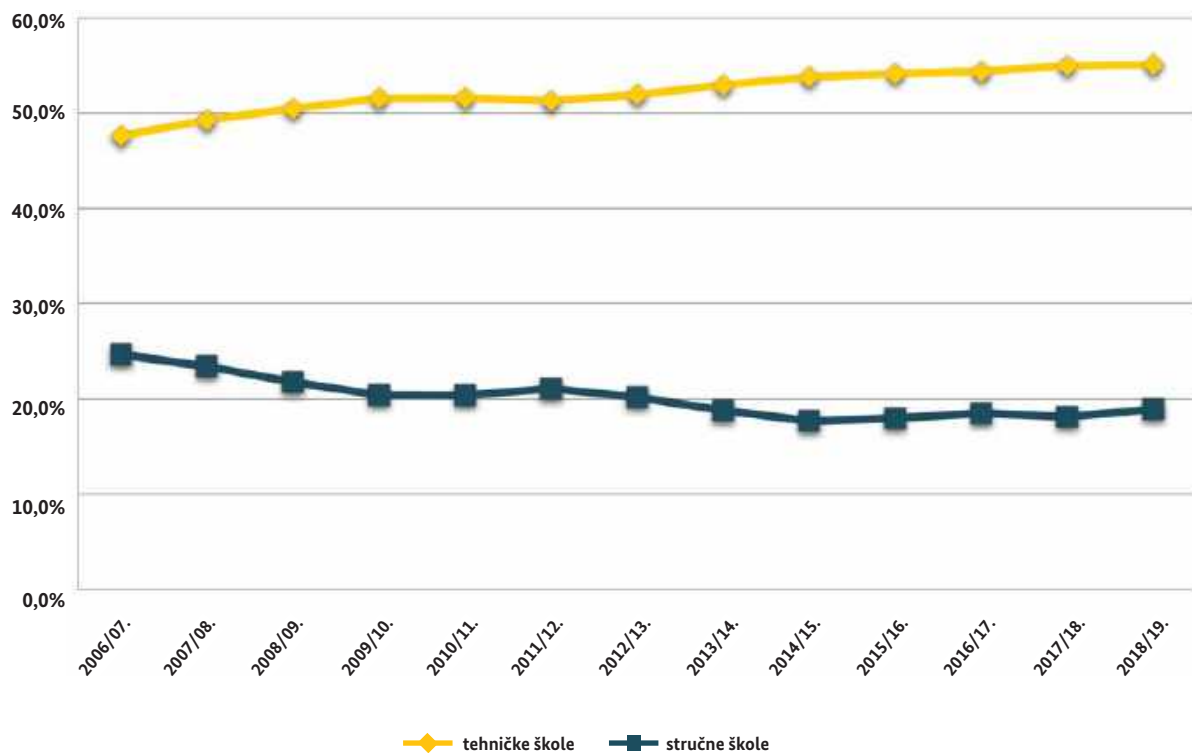


Grafički prikaz 5 Trend smanjenja broja učenika je jasno vidljiv u skoro svim vrstama srednjih škola. Od školske 2006/07. do 2018/19. godine, broj učenika u tehničkim školama smanjio se za 16,8%, u stručnim školama za 39,5%, u gimnazijama za 31,5%, u umjetničkim školama za 17,3%, a u specijalnim školama za 23,4%. Samo se broj učenika u vjerskim školama povećao za 18,7%. Školske 2018/19. godine, u tehničke škole je upisano 64 706, a u stručne škole 22 280 učenika.

Upis u srednje škole od školske 2006/07. do 2018/19. godine



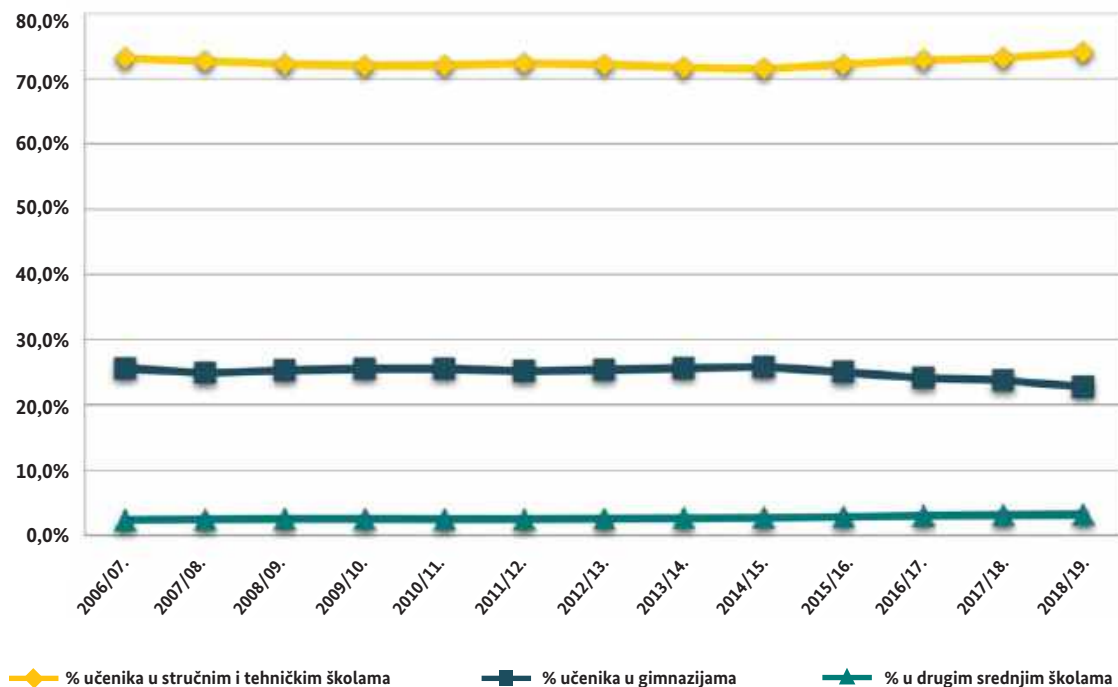
Upis u srednje tehničke i stručne škole od školske 2006/07. do 2018/19. godine



Grafički prikazi 6 i 7 Pored jasnog trenda smanjenja broja učenika u svim vrstama srednjih škola (uporedi Grafički prikaz 5), očigledno je i da se raspodjela učenika po srednjim školama također promijenila tokom godina. Promijenio se omjer učenika upisanih u tehničke i srednje škole.

Od ukupnog broja učenika u srednjim školama, udio učenika upisanih u tehničke škole se povećao za 6,64%, dok se broj učenika u stručnim školama smanjio za 5,70%.

Srednje stručne i tehničke škole u poređenju s drugim srednjim školama 2006/07 – 2018/19.



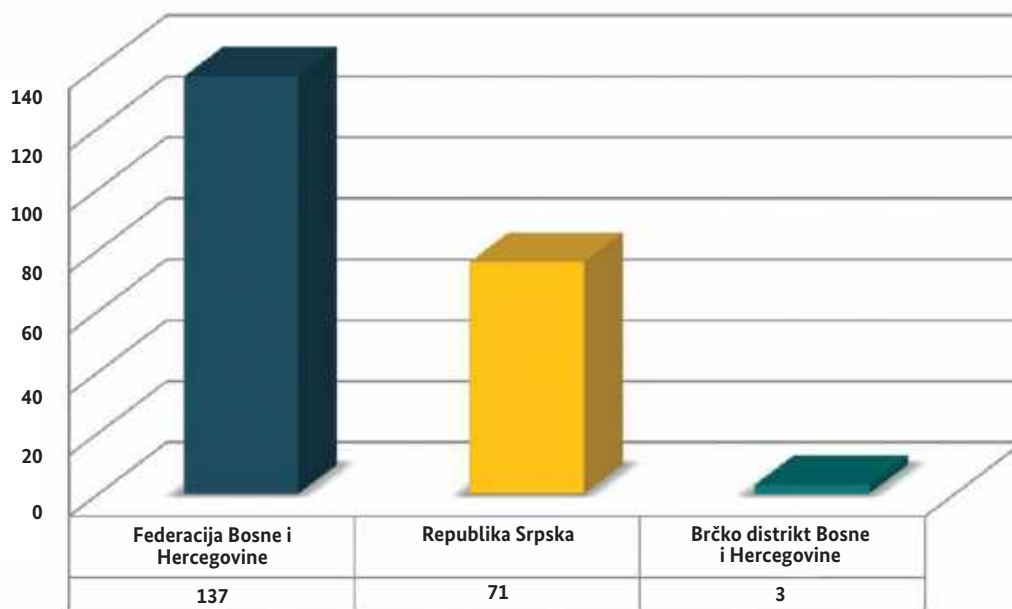
Grafički prikaz 8 Najveći broj učenika srednjih škola u BiH upisan je u srednje tehničke i stručne škole, uprkos očitoj neusklađenosti između onoga što nude srednje tehničke i stručne škole i potrebama tržišta rada, što ima ozbiljne posljedice poput toga da doprinosi veoma visokoj stopi nezaposlenosti mladih osoba u BiH¹⁹. Zanimanje za srednje tehničke i stručne škole tokom posljednjih 10 godina je ostalo gotovo nepromijenjeno.

Od 2006. do danas, broj učenika upisanih u srednje tehničke i stručne škole uvijek se kretao u rasponu između 70 i 74% (stručne škole 18-24% i tehničke škole 48-54%).²⁰

¹⁹ Svjetska banka (2019). Pregled efikasnosti usluga u pred-univerzitetskom obrazovanju. Faza I: Pregled stanja [Internet]. Dostupno na <http://documents.worldbank.org/curated/en/719981571233699712/pdf/Bosnia-and-Herzegovina-Review-of-Efficiency-of-Services-in-Pre-University-Education-Phase-I-Stocktaking.pdf>

²⁰ Napomena: Druge srednje škole uključuju umjetničke škole, vjerske škole, škole za djecu s posebnim potrebama.

Broj škola za srednje stručno obrazovanje u BiH



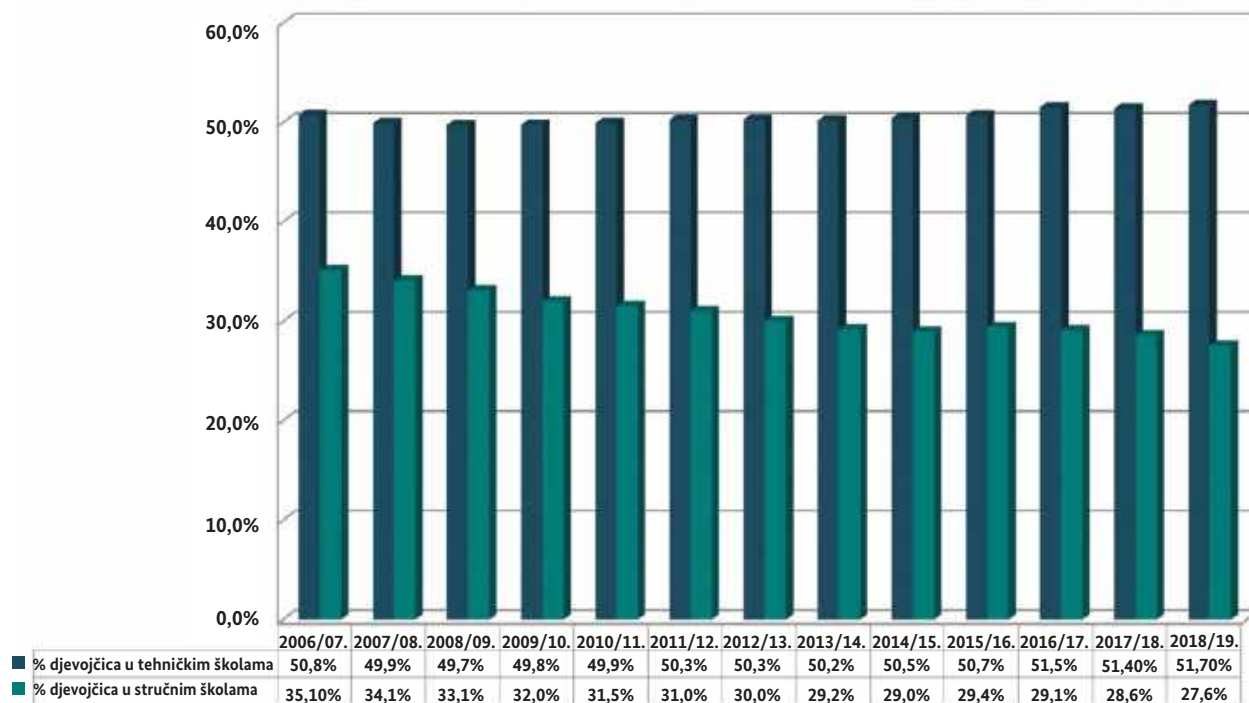
Grafički prikaz 9 Ukupni broj škola za srednje stručno obrazovanje u Bosni i Hercegovini je 211, pri čemu se 64,93% nalazi u Federaciji Bosne i Hercegovine, 33,65% u Republici Srpskoj i 1,42% u Brčko distriktu BiH.²¹

Broj škola za srednje stručno obrazovanje je proporcionalan broju stanovnika entiteta i Brčko distrikta BiH. Prema rezultatima Popisa stanovništva 2013. godine²², 3 531 159 osoba živi u Bosni i Hercegovini: u Federaciji Bosne i Hercegovine 2 219 220 (62,85%), Republici Srpskoj 1 228 423 (34,79%) i Brčko distriktu BiH 83 516 (2,37%).

²¹ Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH (2019). [Internet]. Dostupno na http://www.vetbih.org/portal/index.php?option=com_content&view=Article&id=99&Itemid=179&lang=bs

²² Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine – Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini (2013). *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini – Rezultati Popisa*. [Internet]. Dostupno na http://www.popis.gov.ba/popis2013/doc/RezultatiPopisa_BS.pdf

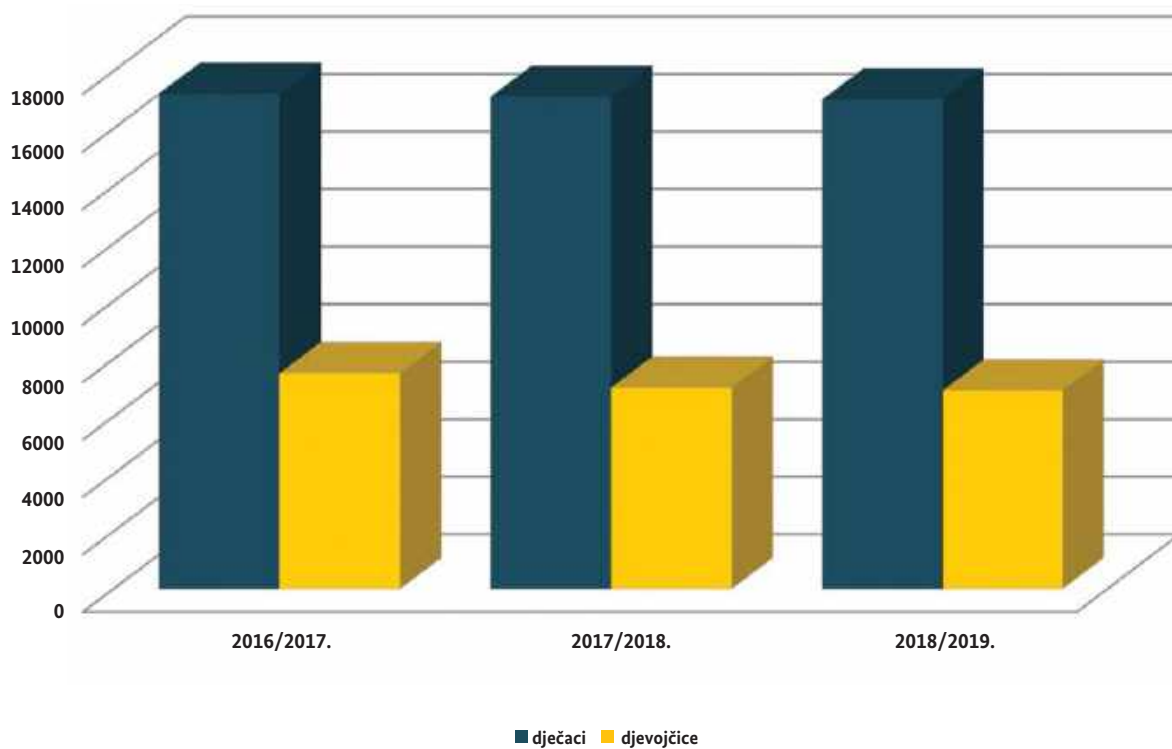
% djevojčica u srednjim stručnim i tehničkim školama od školske 2006/07. do 2018/19. godine



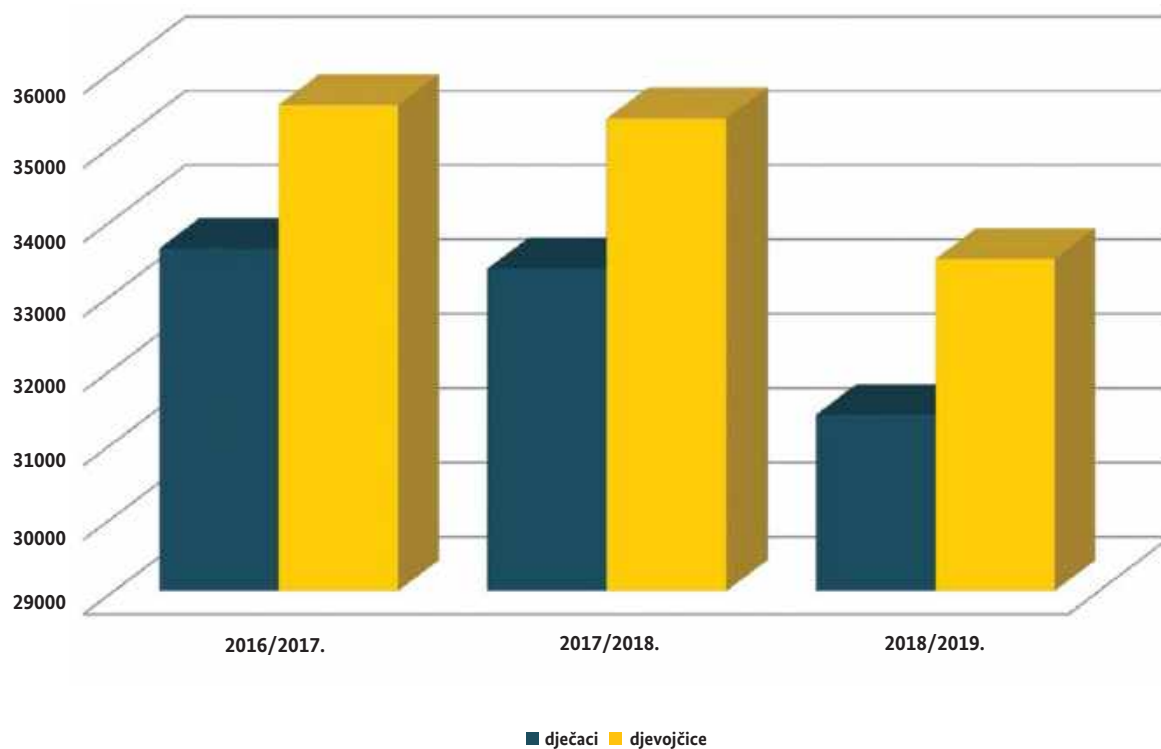
Grafički prikaz 10 Procenat djevojčica upisanih u tehničke škole je, tokom godina, ostao gotovo nepromijenjen, dok se procenat djevojčica upisanih u srednje stručne škole značajno smanjio.

Od 2006. godine do danas, broj djevojčica u tehničkim školama se smanjio za 6000 (u poređenju sa sadašnjim stanjem, 15,21% manje nego 2006. godine), dok se ovaj broj u stručnim školama smanjio za 7542 (u poređenju sa sadašnjim stanjem, 55,12% manje nego 2006. godine).

Stopa upisa dječaka i djevojčica u srednje stručne škole u BiH 2016/17 – 2018/19.

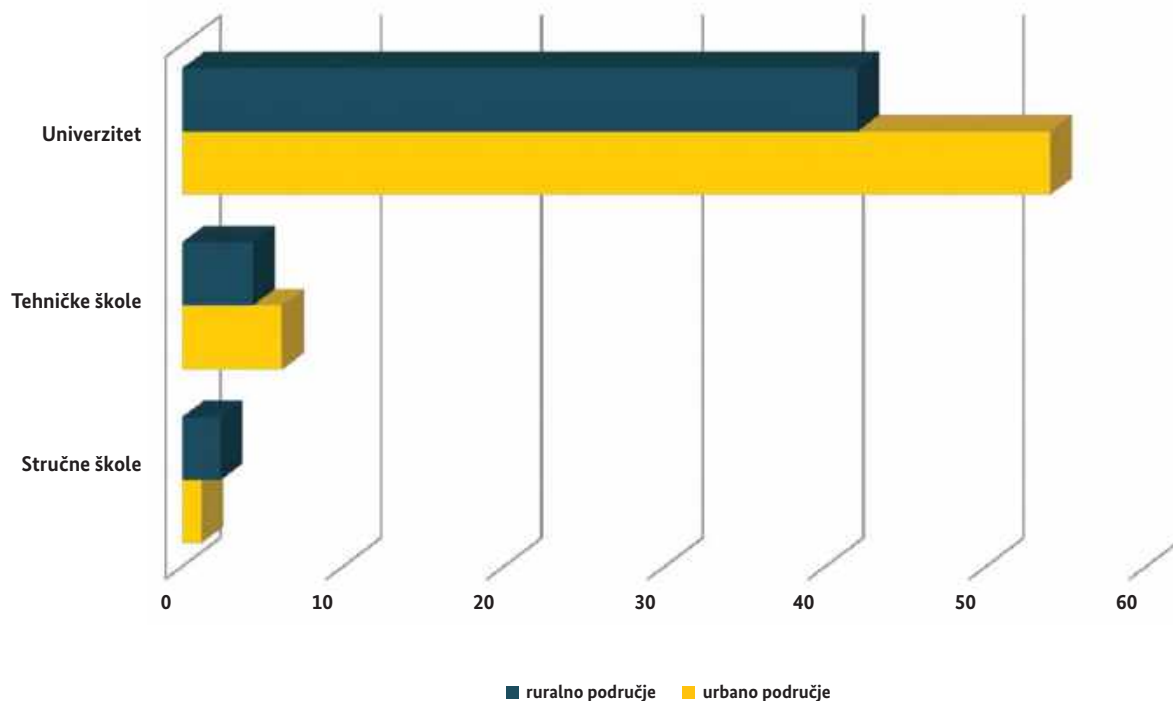


Stopa upisa dječaka i djevojčica u srednje tehničke škole u BiH 2016/17 – 2018/19.



Grafički prikazi 11 i 12 Evidentno je stopa upisa djevojčica u tehničke i stručne škole opadala u periodu od školske 2016/17. godine do školske 2018/19. godine. Broj dječaka upisanih u stručne škole u predmetnom periodu je bio stabilan, dok se u tehničkim školama ovaj broj značajno smanjio.

Očekivanja učenika u pogledu najvišeg obrazovnog stepena (ruralna i urbana područja u BiH)

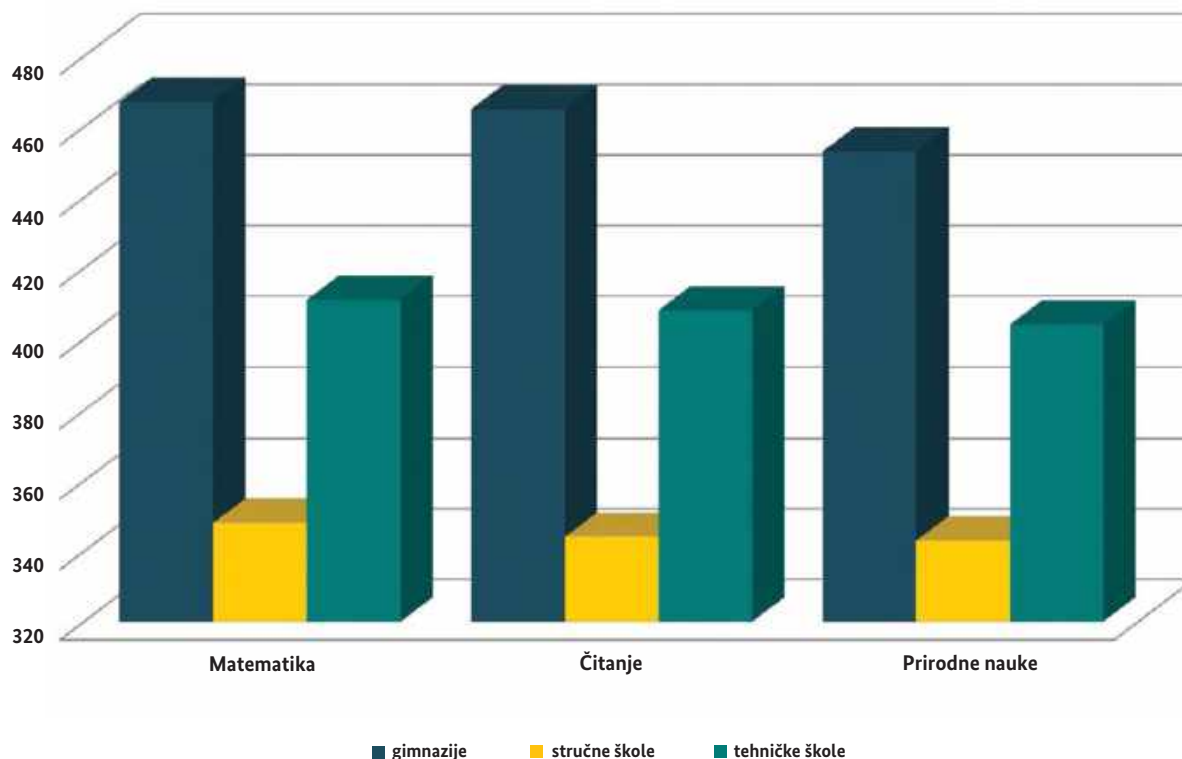


Grafički prikaz 13 Prema rezultatima Programa za međunarodno ocjenjivanje učenika PISA iz 2018. godine²³, samo 1,2%-6,2% učenika iz ruralnih i urbanih područja zainteresirani su za stručno ili tehničko obrazovanje kao najviši obrazovni stepen. Većina (oko 50%) očekuje da će njihov najviši obrazovni stepen biti univerzitetska diploma.²⁴

²³ Program za međunarodno ocjenjivanje učenika PISA je 2018. godine provela Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH, a učestvovalo je oko 7000 učenika iz 70 škola iz Republike Srpske, 5 škola iz Brčko distrikta i 138 škola iz Federacije BiH.

²⁴ Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje u Bosni i Hercegovini. *PISA 2018, Izvještaj za Bosnu i Hercegovinu*. [Internet]. Dostupno na <http://anyflip.com/giwgb/lejs/>

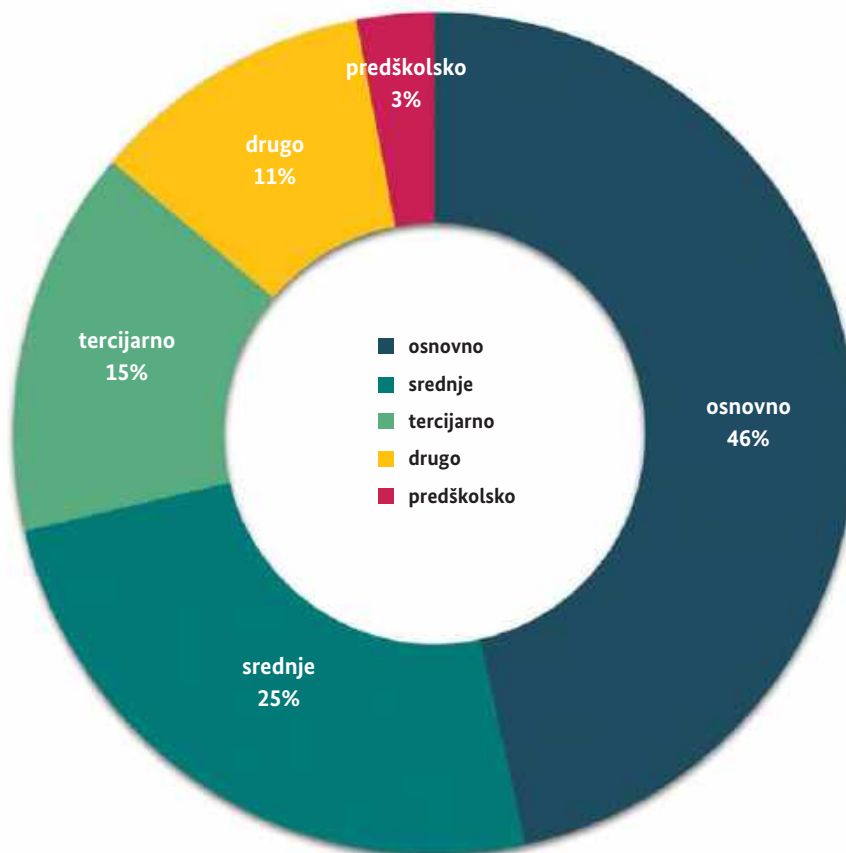
Prosječni rezultati iz matematike, čitanja i prirodnih nauka u srednjim školama u BiH



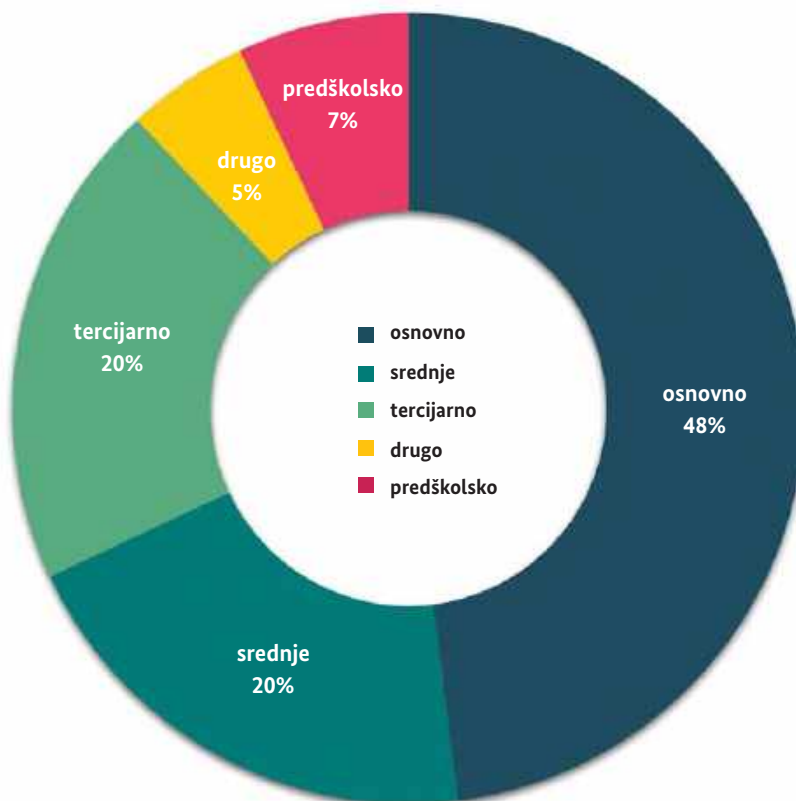
Grafički prikaz 14 Ova grafika predstavlja prosječne rezultate PISA testiranja iz matematike, čitanja i prirodnih nauka u BiH. U ovim testiranjima učestvovali su petnaestogodišnji učenici gimnazija, stručnih i tehničkih škola. Samo učenici gimnazija su ostvarili prosječne rezultate u sve tri discipline. Nadalje, rezultati jasno pokazuju da su učenici stručnih škola postigli najniže rezultate u sve tri discipline.²⁵

²⁵ Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje u Bosni i Hercegovini. PISA 2018, Izvještaj za Bosnu i Hercegovinu. [Internet]. Dostupno na <http://anyflip.com/giwgb/lejs/>

Izdaci za obrazovanje prema funkcionalnoj klasifikaciji u FBiH



Izdaci za obrazovanje prema funkcionalnoj klasifikaciji u RS



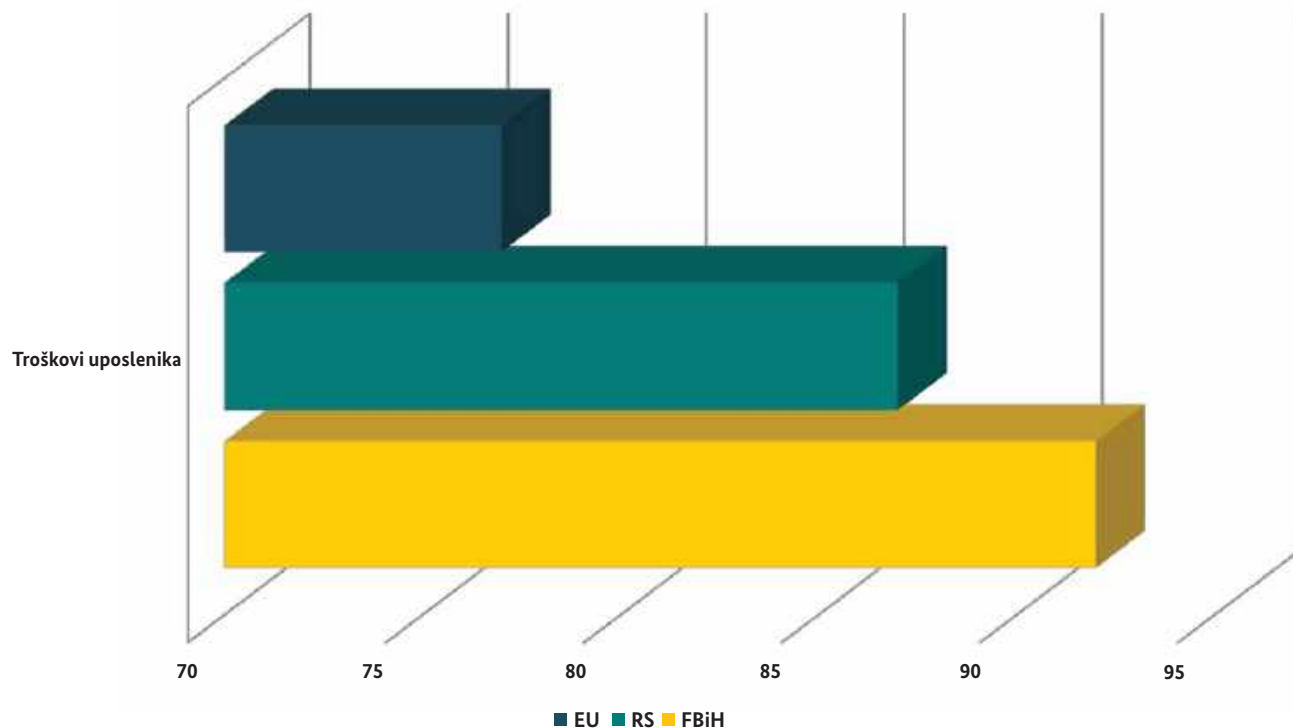
Grafički prikazi 15 i 16 Prema Pregledu efikasnosti usluga u pred-univerzitetskom obrazovanju: Faza I iz augusta 2019. godine, od ukupnih izdataka za obrazovanje samo 25% u FBiH i 20% u RS-u se izdvaja za srednje obrazovanje. Ovdje je važno spomenuti da se sve srednje škole tretiraju jednako prilikom raspodjele izdataka, iako tehničke i stručne škole imaju mnogo veće potrebe u pogledu finansiranja zbog praktične nastave koju nude.²⁶

²⁶ Svjetska banka (2019). *Pregled efikasnosti usluga u pred-univerzitetskom obrazovanju. Faza I: Pregled stanja* [Internet]. Dostupno na <http://documents.worldbank.org/curated/en/719981571233699712/pdf/Bosnia-and-Herzegovina-Review-of-Efficiency-of-Services-in-Pre-University-Education-Phase-I-Stocktaking.pdf>

Napomena: Izdaci za obrazovanje u BiH su otprilike na istom nivou kao u drugim zemljama u regiji, kao i EU. Ukupni javni izdaci za obrazovanje kao procentualni udio BDP-a iznose otprilike 4,6 posto u BiH, nešto više u FBiH sa 4,8 posto te 4,4 posto u RS-u. Potrošnja na osnovno obrazovanje po učeniku značajno varira unutar zemlje, što sugerira velike nejednakosti i neučinkovitosti u distribuciji resursa. Potrošnja po učeniku je za oko 24% veća u FBiH nego u RS-u.²⁷

Iako su dati postoci BDP-a u skladu s brojkama iz EU, izdatak je u konačnim brojkama daleko ispod standarda EU. To znači da se samo osnovni troškovi kao što su troškovi uposlenika mogu pokriti ovim sredstvima. To potvrđuje sljedeći grafički prikaz.

Troškovi uposlenika u pred-univerzitetskom obrazovanju kao procentualni udio ukupnih izdataka za obrazovanje 2016. godine ili najnoviji dostupni podaci u BiH



Grafički prikaz 17 BiH većinu svojih resursa za obrazovanje daje na troškove uposlenika. U FBiH, 91% izdataka za obrazovanje na oba nivoa (osnovnom i srednjem) predstavljaju troškovi osoblja. RS također raspoređuje većinu svojih izdataka za obrazovanje u osnovnom i srednjem obrazovanju na naknade za uposlenike, ali nešto manje od FBiH sa oko 87% na oba nivoa. Distribucija izdataka za obrazovanje je neučinkovita i nepravedna, te ostavlja malo prostora za potrebna ulaganja u kvalitet.²⁸

²⁷ Svjetska banka (2019). Pregled efikasnosti usluga u pred-univerzitetskom obrazovanju. Faza I: Pregled stanja [Internet]. Dostupno na <http://documents.worldbank.org/curated/en/719981571233699712/pdf/Bosnia-and-Herzegovina-Review-of-Efficiency-of-Services-in-Pre-University-Education-Phase-I-Stocktaking.pdf>

²⁸ Svjetska banka (2019). Pregled efikasnosti usluga u pred-univerzitetskom obrazovanju. Faza I: Pregled stanja [Internet]. Dostupno na <http://documents.worldbank.org/curated/en/719981571233699712/pdf/Bosnia-and-Herzegovina-Review-of-Efficiency-of-Services-in-Pre-University-Education-Phase-I-Stocktaking.pdf>

